

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОЛОГИЯ, ӘДЕБИЕТТАНУ ЖӘНЕ ӘЛЕМ
ТІЛДЕРІ ФАКУЛЬТЕТІ

**«ЛИНГВИСТИКА: АҚПАРАТТЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАР»**

атты студенттер мен жас ғалымдардың
Республикалық ғылыми-теориялық симпозиум
МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 2014 жыл, 18 наурыз

УДК 80/81
ББК 81.2-923
Л54

Бас редактор

Филология ғылымдарының докторы, профессор Г.Б. Мадиева

Редакциялық алқа мүшелері:

А.М. Досанова, Ж.Ж. Күзембекова, Г.А. Борибаева

«Лингвистика: ақпараттық технологиялар»: студенттер мен жас ғалымдардың Республикалық ғылыми-теориялық симпозиум материалдары. Алматы, Қазақстан, 2014 жыл, 18 наурыз. – Алматы: Әрекет-Принт, 2014. – 111 б.

ISBN 978-601-04-0387-1

Ғылыми басылымда студенттер мен жас ғалымдарға арналған республикалық ғылым-теориялық симпозиум материалдары енгізілген.

Жинақ жалпы қызметкерлерге, докторанттар мен магистранттар және студенттерге арналған.

ISBN 978-601-04-0387-1

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

I СЕКЦИЯ
ҒЫЛЫМ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN INDEPENDENT STUDY BY STUDENTS OF FOREIGN LANGUAGE

Sultanbayeva N. Al-Farabi Kazakh National University Almaty, Kazakhstan
Scientific supervisor: Nikambayeva S.S.

Key words: information technology, computer technology, informatization, the Internet, electronic mail, Skype, Computer-assisted language learning (CALL), the World Wide Web, ASR (automatic speech recognition).

Now in our society a role of information technologies is extremely important, they take significant place in development of society, its education system and culture. Wide use of information technologies in the most various fields of person's activity dictates expediency of the fastest acquaintance with them. Since early grade levels and knowledge. The education system and science are one of the objects of informatization process in society. Informatization of education demands theoretical justification and a choice of used information technologies. Obviously, the aspiration actively to use modern information technologies in education has to be directed on increase of level and quality of training specialists. Therefore it is not enough just to have information technology. It is necessary to allocate and actively use those opportunities which can provide to extend specific objectives.

The education system creates a huge amount of software to support the learning process. This can be a database, the traditional information and referral systems, and storage information of any kind (including graphics and video), computer training programs, as well as programs that allow administering the educational process.^[1]

One of the most important reserves for increasing the effectiveness of higher education is to optimize students' independent work. High-quality language training specialist is only possible when the main emphasis in foreign language teaching is done not so much in the classroom but in an independent language activities, competently combined with modern information technology. It is not at all in general way and Internet technologies in particular way.

I СЕКЦИЯ

ТІЛДІ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Sultanbayeva N. THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN INDEPENDENT STUDY BY STUDENTS OF FOREIGN LANGUAGE	3
Бектемірова С.Б., Күзембекова Ж.Ж. АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ – ЗАМАН ТАЛАБЫ	8
Немышева Г.С. ЖАСТАР ТІЛІНДЕГІ АНГЛИЦИЗМДЕР	12
Абдрешова Г. ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЗАМАНАУИ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	17
Абишева М. ОСОБЕННОСТИ СОМАТИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ КАЗАХСКОГО, РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКАХ	23
Ақшолоақова А.Ж. НОРМЫ ЯЗЫКА: ВАРИАНТ И НОРМА	28
Бахтина К.М. БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ТІЛ ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	33
Утепова Б.Т., Базарбаева М.М. ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА БЕЙНЕФИЛЬМДІ ҚОЛДАНУ	35
Елжашева А.Б. ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫГУШЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ	39
Жаналиева А.М. РЕЙТИНГ КАК ИТОГ ФОРМУЛЫ УСПЕХА	44
Бейсембаева Ж.А. КОМПЬЮТЕРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПЕРЕВОДУ	47
Жәрлемева Г. ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТІЛІКТІҢ ТҮРЛЕРІ	50
Женіс Н. ТЕСТ – БАҚЫЛАУ ФОРМАСЫНЫҢ ЕҢ ТИІМДІ ТҮРІ	53
Жумадилдаева С. ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	57
Молдашова Ф. К. ТІЛ БІЛІМІНІҢ ЭТНОЛИНГВИСТИКА САЛАСЫНДАҒЫ ДӘСТҮР ЖӘНЕ ӘДЕТ-ҒҰРЫП БОЛШЕКТЕРІ БАР ТҰРАҚТЫ СӨЗ ТІРКЕСТЕРІ	61
Мұзбаева Ж. ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ БАЗАЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫНЫҢ ТІЛДІК БЕЙНЕСІ	64
Мұхамеджанова Г.Т. «АҚБЛЕК» – ЛИРИКАЛЫҚ ПРОЗА	67

II СЕКЦИЯ

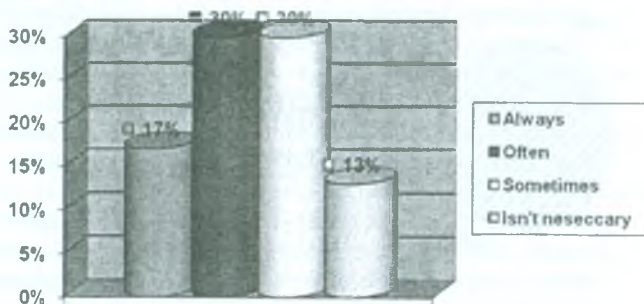
ТІЛДІ ОҚЫТУДАҒЫ КОМПЬЮТЕРЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Orisbayev Zh. SEMANTIC DIFFERENCES OF THE SYNONYMOUS VERBS OF KAZAKH AND ENGLISH LANGUAGES (COMPARATIVE LINGUISTICS)	72
Парманова У. ТРАДИЦИОННЫЙ И ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОДЫ К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: СХОДСТВА И РАЗЛИЧИЯ	76
Тлепбергенова М. КЕЙБІР МУЗЫКАЛЫҚ АСПАП АТАУЛАРЫНЫҢ ЭТИМОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ	79
Ұлибекова Ә.Б. ЖҰМБАҚ – ҚАЙ ЕЛДІҢ БОЛМАСЫН ЕҢ ҚЫЗЫҚТЫ ФОЛЬКЛОРЛЫҚ ЖАНРЫ	83

Лингвистика: ақпараттық технологиялар

Узденбаева Г.Д. РОЛЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ОБУЧЕНИИ IT СПЕЦИАЛИСТОВ	87
Борисбаева Г.А. M-LEARNING: ТІЛ ҮЙРЕТУДЕ ПАЙДАЛАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	91
Dubovichenko J. THE MODERN TECHNOLOGIES IN CLASSROOM TEACHING	93
Досанова А.М., Қарагойшиева Д.А. РЕПАТРИАНТ-ҚАЗАҚТАРДЫҢ БЕЙІМДЕЛУІНІҢ ИНСТИТУЦИОНАЛДАНУЫ	97
Сматаев Н. ТІЛ ҮЙРЕНУДІҢ ҚОЛЖЕТІМДІ ЭЛЕКТРОНДЫ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУДЫ ЕНГІЗУ МҮМКІНШІЛІКТЕРІ	102
Аханова Ж. ЛАТЫН ГРАФИКАСЫНА КОШУДІҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ	105

that the material from their books is helpful, but at times isn't enough. So, 30% sometimes and 30% often use the Internet while studying, but not always.

Nowadays more and more schools in our country can allow themselves buying different techniques and active using them on the lesson.

I've conducted a social survey about usage and popularity of modern technologies in our country. Question was to teachers of our country and sounded as follows: "Does your classroom is equipped with technical means? Do you use them during the lesson?"

The survey showed that 55% of our classrooms are equipped with technologies and teachers try to use them as often as it possible. However, not all the classrooms are equipped with modern technologies. 27% of teachers said that unfortunately their classrooms aren't equipped with technologies at all. And only 18% answered that they have technologies in their classrooms, but they use them very seldom.

There are range of schools in Kazakhstan, which are equipped with modern technologies. These schools are called Nazarbayev Intellectual Schools. The aim of these schools are to give the best education. So, they do everything for improving the quality of education. [http://en.wikipedia.org/wiki/Nazarbayev Intellectual Schools](http://en.wikipedia.org/wiki/Nazarbayev_Intellectual_Schools) - cite note-Randstad-1

For instance, Nazarbayev Intellectual school of Physics and Mathematics in Aktobe is equipped with the latest school equipment, laboratories of a robotics, nano and the biotechnologies, more than 159 computers, 660 laptops and 60 interactive boards.

In conclusion, the key to successful use of technology in language teaching lies not in hardware or software but in "human ware" - our human capacity as teachers to plan, design, and implement effective educational activity. Language learning is an act of creativity, imagination, exploration, expression, construction, and profound social and cultural collaboration. If we use computers to fully humanize and enhance this act, rather than to try to automate it, we can help bring out the best that human and machine has to offer.

РЕПАТРИАНТ-ҚАЗАҚТАРДЫҢ БЕЙІМДЕЛУІНІҢ ИНСТИТУЦИОНАЛДАНУЫ

Досанова А.М., Қарағойшиева Д.А., әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

Репатриант-қазақтардың әлеуметтік-мәдени интеграциялануы және бейімделуіне ықпал ететін жағдай, олардың мәдени болмысы мен тұрмыстық өмір сүру сипаты, дінге қатысты көзқарасының ерекшелігі. Шетелден келген қазақтардың бейімделу нысанының негізі социомәдени орта түрліше болып табылды. Статистикалық зерттеуге сүйенсек, классикалық нұсқадағы *социомәдени* орта қызметінің төрт саласы бойынша қалыптасады: а) өндірістік, ә) өмір сүру әрекеті, б) қоғамдық-нормалық, в) танымдық. Бұл салалардың әрқайсысына бірқатар мағыналар, құндылықтар, нормалар мен қалыптастыру тәсіліне тән. Бірақ олардың барлығы, социомәдени қайталанбас спецификасын бейнелейтін ортақ негізге ие.

«*Әлеуметтік мәдени орта*» термині өз бойында үш түрлі ұғымды үйлесімді жинақтап тұр. Олар «әлеуметтік», «мәдени» және «орта» феномендері. Алғашқысы қоғамда қалыптасқан әлеуметтік жүйелер, оның құрылымдық мағынасымен (институттармен), екіншісі, қоғамдық элементтер жиынтығынан тұрып, оның қоғаммен қатынасын айқындайды [78].

Сонда, біздің ойымызша, барлық адамға қатысты әлеуметтік жүйелер жиынтығы бір жағынан мәдениетпен қоса қарастырылады. Осы үш ұғымның бір ұғым *әлеуметтік-мәдени орта* құруы оны екі маңызды аспектіде көруге мүмкіндік береді: әлеуметтік орта және мәдени орта.

Әлеуметтік ғылымдардағы *орта* ұғымы *мәдениет* ұғымының нақтылығын білдіре отырып, ортадағы табиғи және әлеуметтік жағдайлардың жиынтығынан тұрады. Тек қана нақты ортада ғана белгілі бір уақыт аралығындағы жағдайлар мен өзгермелі, жылжымалы құбылыстарды зерттеп, байқауға болады.

Репатриант-қазақтардың *әлеуметтік-экономикалық интеграциялануы* және бейімделуі барысына олардың әлеуметтік ортада жұмыспен қамтамасыз етілуі, еңбек нарығына қатысуы, балаларына білім алуларына жағдай жасау жаңа қоғамға кірігуіндегі басты көрсеткіш болып табылады.

Қазақстанға келген репатрианттар бойынша қазір бірнеше мәселенің шешу жолы қарастырылуда: 1) репатрианттарды тарихи отанына көшіріп алу мәселесінің дұрыс ұйымдастырылуы; 2) оларды қоныстандырған жерлерде үймен, жұмыспен, білім берумен қамтамасыз ету; 3) азаматтық құқықтарын қалпына келтіру немесе азаматтық алу мәселесінің дұрыс іске асуын қадағалау. Қазір квотадан тыс келген репатриант-қазақтардың жағдайына назар аударылып жатқан жоқ, сондай-ақ әзірге әлеуметтік-бейімдеу орталықтарының да жұмысы жақсы емес. Оған себеп аталмыш іс-шараларды іске асыру жөнінде Қазақстанның тәжірибесі аз, оған халықаралық қоғамдастықтардың бай тәжірибесін осы сала бойынша жан-жақты зерттеп,

зерделеу керек еді.

ҚР «Халықтың көші-қон туралы» заңына сәйкес 29-тарау 3-бабында мемлекет оралмандарға жұмыс беруге, біліктілігін жоғарылатуда және жаңа мамандықты таңдауда көмек көрсетуге тиісті, бірақ соның өзінде репатриант-қазақтарды толықтай жұмыспен қамтып, көмектер беру туралы интеграциялық бағдарламалар жоқ. Оларға көмек беру өкілеттігі бар жергілікті органдар, жергілікті жұмыспен қамту органдарына тіркелуге кеңес береді немесе «қоғамдық жұмыстарды» ұсынады. Мемлекет тарапынан бөлінетін белгілі бір көмек түрлері олардың материалдық қамсыздануы мәселесін толық шеше алмайды. Қазақстандағы заңдарға сәйкес репатриант-қазақтар жеңілдіктер мен жәрдемақы алуға құқылы, оның ішіне мүгедіктерге, жұмыссыздарға арналған жәрдемақы мен зейнетақылар, арнайы әлеуметтік төлемдер кіреді. Осыған байланысты кейбір репатриант-қазақтар, әсересе Қытай мен Ресейден келгендер Қазақстан азаматтығын алғысы келмейді, алуға асықпайды.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында тек қана он төрт Бейімделу орталықтары бар. Ондай орталықтар негізінен тек ірі қалаларда ораналасқан. *Бейімдеу орталықтарының* негізгі мақсат міндеттеріне құқықтық көмек қорсету, ақпараттық көмек беру, тілдік курстарда даярлау, медициналық жәрдем беру, ортаға тез бейімделулеріне жағдай жасау жатады.

Үкіметтік емес ұйымдардың негізгі түрлері мен бағыттарына:

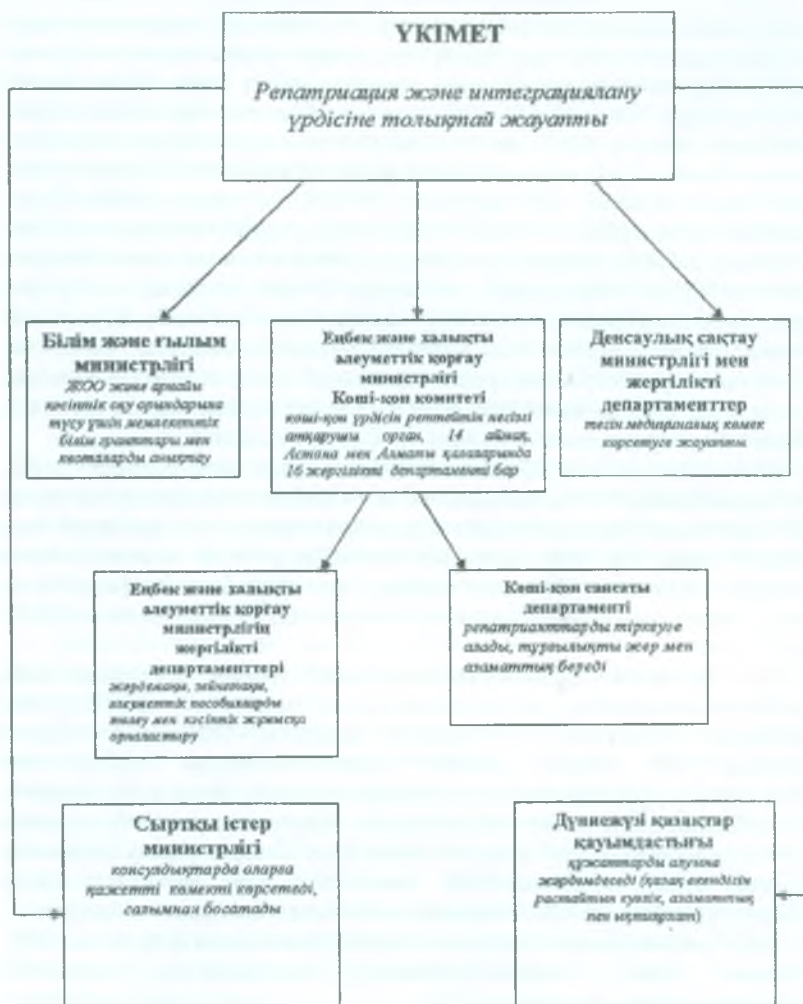
- ақпараттық-анықтамалық көмек;
- құқықтық-заңнамалық көмек (түрлі консультациялар мен пайдалы кеңестер беру);
- аударма қызметін ұсыну;
- мектеп пен ЖОО-на түсулеріне көмек беру;
- арнайы Қазақстанның тарихы мен мәдениетін баяндайтын курстар ұйымдастыру;
- оралмандардың әлеуметтік құқықтарын қорғау;
- шағын және орта бизнеспен айналысуларына жәрдем жасау;
- түрлі кездесулер мен семинар, дөңгелек үстердер ұйымдастыру т.б.

Көп жағдайда мұндай ұйымдар репатрианттардың өздерінен құралды.

Халықаралық миграциялық ұйымдармен қоса иммигранттар мен репатриант-қазақтардың Қазақстан қоғамында интеграциялануы мен бейімделуіне республиканың президентінен бастап, министрліктер, мемлекеттік институттар, қоғамдық органдар, саяси ұйымдар мен мекемелер тікелей жауапты. Әрбір жауапты органның өз атқаратын міндеттері және қызмет түрлері бар. Олар үнемі бір-бірімен тығыз байланыста қарастырылуы керек. Бұдан біз репатриация үдерісі, репатриант-қазақтардың бейімделу мен интеграциялану жағдайы, жалпы миграциялық құбылыстың институционалды болуы керек екенін түсінеміз.

Институционалдану – кез келген құбылыстың немесе үдерістің ұйымдастырылған, реттелген, сатылы құрылымдық жүйесі болып табылады.

1-суретте көрсетілген әрбір субъектінің репатриант-қазақтардың өмірінде алар орны ерекше

Сурет 1 – Репатриант-қазақтардың бейімделуі мен интеграциялануына жауапты органдар

Қазақстан Республикасында шетелден келген қазақтардың басым бөлігін жастар құрайтыны анық. Соңғы жылдары алыс жақын шетелдерде тұратын қазақ жастарынан Қазақстанның ЖОО-на түсуге келетіндердің қатары көбейді. Солардың арасынан сұрыптап оқуға қабылдау үшін және оларды қазақстандық әлеуметтік ортаға тезірек бейімдеу үшін бір жылдық дайындық

курстан өткізу барысы қолданылып отыр. Осы жағдайға байланысты қазір репатриант-қазақ студенттерді қалай оқыту және оларды әлеуметтік ортаға қалай тезірек бейімдеу керек деген мәселеге жауап іздеу біздің зерттеу жұмысымыздың міндеттерінің бірі болып табылады. Бұл заңды сұрақ кешіктірмей шешуге тиісті мәселе. Осы жастарымыздың бүгінгі Қазақстан қоғамына бірден сіңісіп кете алмауының ең негізгі себебінің бірі Қазақстанда негізгі қарым-қатынас тілі, доминант тіл әлі де орыс тілінің болуы. Репатриант-қазақтардың ол тілде сөйлей алмауы, әріпті танымауы көптеген мәселелерді шешуге, ақпарат алмасуға, қоғаммен тығыз қатынаста болуына кедергі келтіруде. Бейімделудің өзі соның ішінде жоғарыда келтірілген әлеуметтік-экономикалық, әлеуметтік-мәдени, тілдік бейімделу ең алдымен тұлғаның қатынас құралы тілді игерумен тікелей байланысты. Себебі тіл арқылы жеке тұлға қоршаған ортамен қатынасқа түсіп, ақпараттар әлемінде тіршілік етеді. Өзін қоғамның толықтай бір мүшесі ретінде сезініп, бір тілдік ортадан екінші ортаға еркін өте алады, қатынасқа түсе алады.

«Этникалық қазақтар Қазақстанға бейнелі түрде айтар болсақ, – дейді, Ж.А. Нұршайықова, – «түп тамырына қосылу» үшін келген адамдар, ал мұнда олар мүлде басқа ағашты, тамыры бар алайда басқаша өсіп, өркендеп бара жатқанын көрер еді, яғни қаны бір болғанымен басқа мәдениет, басқа менталитет, басқа ортаға түскенін сезінеді. Бұл жерде басқа графика, тіл де өзгеше, сөйлеу тілінде орыс және ағылшын тіліндегі сөздер өріп жүр» [75, 12 б.].

Тіл – кез келген қарым-қатынастың негізгі құралы. Сондықтан тілдік интеграция өте маңызды; мигранттардың өздері барған елдің тілін білуі, оны қаншалықты игергендігі, мәдениетіне араласуы бейімделудің басты көрсеткіші бола алады. Мұндай жағдай қоғамдағы татулық пен ынтымақтастық, ауызбіршілік пен тұрақтылыққа әкелетіні анық. Репатриант-қазақтардың алдында тұрған бірінші міндет – Қазақстандағы тілдік жағдайға түсіністікпен қарап, қазіргі қазақ тілі және орыс тілдерін үйрену мәселесіне аса көңіл бөліп, яғни әлеуметтік қажеттілікті өтеу барысында тілдік бейімделу үрдісінен тез өтіп, Қазақстан қоғамында толыққанды өмір сүру.

Э.Д. Сүлейменованың пікірінше: «Қазіргі Қазақстандағы тілдік жағдай – қоғамдағы саяси, этнодемографиялық, экономикалық, әлеуметтік өзгерістердің бірден-бір көрінісі» [79].

Тілді білмейтін, түсінбейтін репатриант-қазақтар үшін жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу да үлкен шешімін таппай отырған мәселелердің бірі. Жұмысқа орысша білмейтіндерге қарағанда аз да болса білетіндері тезірек орналаса алады, бірақ бұл жағдай Республика көлемінде әр өңірде бірдей емес, мысалы үшін солтүстік өңірлерде орысша білу аса қажет болса, оңтүстік өңірлерде аса үлкен қиындық туғыза қоймайды, себебі, оңтүстікте халық тығыз орналасқан, халық қазақы қалпын сақтаған, салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптарға үлкен мән береді, нағыз қазақша сөйлейтін орта. Репатриант-қазақтар басқа өңірлерге қарағанда оңтүстікте көбірек қоныстанғандары да сондықтан болар, алайда бұл жерлерде де олардың жергілікті халықпен тез сіңісіп, бейімделіп кетуі үшін біраз уақыт керек. Осы

айтылып отырған екі жағдай, яғни оларда байқалатын айырмашылық тілді білмеу – өз кезегінде олардың бейімделуін тежейтін басты кедергілер. Қазақстанның жазу жүйесін білмеу салдарынан олар өздеріне керекті құжаттарды толтыруда, виза рәсімдеуде, мемлекеттен бөлінетін квоталарды, азаматтық алу жөніндегі ықтиярхаттарды толтыруда, сондай-ақ қажетті ақпарат алуда орасан зор қиындықтар әкелуде.

Қазақстанға келмес бұрын қандастарымыз осындай жайттардың себебінен қиналатындарын сезді ме екен? Алайда біздегі оралмандардың мигранттардан басты ерекшелігі – олар өзге ұлттық ортаға түскен жок, керісінше, өздерінің туған отанына оралды. Бірақ бұл жердің тілдік жағдайы алуан түрлі, өзіндік мәдени құндылықтармен ерекшеленген, яғни олардың танымына жат орта болды. Ендігі кезекте репатриант-қазақтар үшін бір жағынан, өзінің ортасы, яғни қазақ тілі, қазақ мәдениетіне, екінші жағынан өзге тілді, өзге мәдени ортада әлеуметтенуі керек болды.

Э.Д. Сүлейменова, Н.Ж. Шәймерденова, Ж.С. Смағұлова, Д.Х. Ақанованың «Әлеуметтік лингвистика терминдерінің сөздігі / Словарь социалингвистических терминов» атты еңбегінде төмендегідей ұғымдарға анықтама берілген: «*Әлеуметтену* – жеке тұлғаның қалыптасу үрдісі, нақты қоғамға, әлеуметтік топқа немесе өзге де микроәлеуметтік қауымдастыққа тән құндылықтарды, нормаларды, қағидаларды, мінез-құлық үлгілерін жеке адамның өзіндік дамуы барысында бойына сіңіруі» [80].

«Әлеуметтену, жеке тұлғаның қай қоғамда болмасын, ұтымды әрекет етуі, өмір сүруі үшін не қажеттінің барлығын өзінің бойына жинақтауы, үйренуі» [81].

Жалпы репатриант-қазақтардың қазіргі Қазақстан қоғамына, әлеуметтік ортаға біріге алмай жүрген жағдайына себепкер болған тілдегі айырмашылықтарды елемей мүмкін емес. Оның негізгісі бүгінгі таңда дүниежүзінде қазақ тілін хатқа түсірудің үш түрлі әлепбилік жүйесі бар екендігі: Қазақстан мен ТМД елдерінің біраз мемлекеттерінде кириллицаны пайдаланса, Батыс Еуропа елдері мен Түркияда латын тілі, Қытай, Иран, Тәжікстанда ескі араб графикасына негізделген әліпбилік жүйе, біз оны «төте жазу» деп атаймыз. Байқағанымыздай, Қазақстанға Ираннан, Қытайдан, Пәкістаннан, Түркиядан келген қандастарымыз не жазуға не сызуға қауқарсыз болып отыр.

Тіл когнитивті қарым-қатынас қызметінің нейтралды құралы емес екендігі бәріне белгілі. Тілдің символдық және әлеуметтік мәні бар, оны көптілді қоғамда тілдің ұжымдық сәйкестілік пен ұлттық құндылықтардың сақтаушысы ретіндегі қызметінен анық көруге болады. Тілдің символдық маңызы оның ұлттық, мемлекеттік, азаматтық сәйкестіктердің негізгі белгісі екендігінде» [82].

Репатриант-қазақтардың бейімделуі барысында тілдік және басқа да шешілуі керек мәселелер:

- миграциялық үдерістер жағдайындағы тілдің құзыреттілік мәселесі;
- төзімділікті қалыптастыру негізінде шекаралас аймақтардағы көпмәдени білім беру, тілді үйрету;

- азаматтар санасындағы мигранттардың әлеуметтік бейнесін қалыптастырудағы баспасөз құралдарының рөлі;
- өзге мәдени ортаға бейімделу барысында тілдік және психологиялық кедергілерді жеңе білу т.б.

Осылайша репатриант-қазақтардың ортаға интеграциялануының инстиционалдық негізі аса күрделі жауапты құрылым екенін байқатады. Көші-қон комитетінен басқа репатриант-қазақтардың ісімен өз дәрежесінде айналысып жүрген көптеген жауапты органдарды анықтадық. Алайда репатриант-қазақтарды тіркеуге алу, квотаны анықтау, тұрғылықты жерін беріп, материалдық көмек пен жәрдемақыларды тағайындау, азаматтық беру сияқты басты қызмет түрлері бір ғана атқарушы мекеменің қызметіне кірмей, бірнеше мекемелерге жүктелген. Бұндай іс-әрекет бюрократиялық жағдай көрінісі деп есептейміз. Әрбір мекеменің өзіндік құқықтық ережелерінің қиындығы, атқаратын жұмыстарының толықтай анықталмағандығы репатриант-қазақтардың Қазақстан қоғамына интеграциялануына айтарлықтай кедергі келтіретіні анық. Сол себептен олар айтып жүрген *«бара бергенше пара бер»*, *«Қазақстан емес, Қағазстан»* деген қағытпа сөздің орны бар деп ойлауға болады.

ТІЛ ҮЙРЕНУДІҢ ҚОЛЖЕТІМДІ ЭЛЕКТРОНДЫ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУДЫ ЕНГІЗУ МҮМКІНШІЛІКТЕРІ

Сматаев Н. әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Алматы,
Қазақстан

Ғылыми жетекшісі: PhD докторы Күзембекова Ж.Ж.

Қазақстан Республикасының құрылу кезеңінен бастап ұтымды ішкі және сыртқы саясаттарды енгізу арқасында мемлекеттік және әлеуметтік салалардың барлығында қарқынды даму байқалады. Осы дамудың ең маңызды бағытының бірі – өзге мемлекеттермен бірге қарым-қатынас құрып, мемлекет аралық әрекеттестікті жаңа деңгейге шығару. Мемлекеттің өзара қатынасы өз кезегінде Қазақстан жеріндегі бай табиғи ресурстарды жоғарғы тиімділікпен өңдеуіне алып келеді, индустриализация процессін және мемлекеттік үлкен қолдау болып табылатын жеке кәсіпкершілікті алдыға итермелейді.

Қажетті нәтижеге жету үшін Интернет технологияларына назар аударғанмыз әділ болады. Қазақстан Республикасында Интернет – елеулі дамыған сала. Wikipedia.org ресурсына сүйенсек, 2013 жылдың Наурыз айында, жалпы мемлекет ішіндегі азаматтардың 65,6% ғаламторға жалғанған болатын. Ұялы телефондар, планшеттардың таралуы, соңғы стандарттарға жауап беретін ұялы байланыс желілерінің мемлекетіміздің үлкен аумақтарына таралуы, ұялы байланыс операторлары арқылы халықтың 41,5%-інің Интернетке кіруіне алып келді. Көрсетілген сандарды бұл үрдістің соңы деп қарастыруға да болмайды, осы салалардың қалпы әлеумет пен мемлекеттің қолдауынмен өте қарқынды дамуда. Ал басқа мемлекеттердегі

Интернет жүйелерінің таралуы осы көрсеткіштерден кем түспейді, және көптеген жағдайларда асып түседі.

Берілген ақпараттың арқасында біз Интернеттік технологиялардың электронды оқулықтың негізі ретінде алуының тиімділігін көре аламыз.

Біріншіден, баспадан шығатын оқулықтармен салыстырғанда, электронды оқулық ғаламшардың әр жерінен бір мезетте алына алады. Салыстырмалы түрде қарасак, қағаз кітап әдетте макет ретінде, бірнеше жердегі өз өңірін қамтасасыз ете алады деген баспаларға таратылады, кейін ол бекітіліп, шығарылып, дайын қалыпқа дейін өңдеуден өтеді. Тек осыдан кейін керекті жерлерге жеткізіледі. Бұл процесс көп уақытты және қаржыны талап етеді.

Екіншіден, қағаз кітаптардың мөлшері сұранысқа қарай шектеулі болады. Бірақ, бір жағынан қарасак, бағалау құралдары сұранысты дәл көрсете алмауы ықтимал. Ал басқа жақтан мәселені алып қарасак, көптеген жағдайда өнімнің сұраныстан көп болуы, артық өнімнің қолданылмай, соған жұмсалған ақшаның бос кетуіне алып келеді. Ал Интернетке салынға өнім тек сұранысқа қарай қолданылмай, сол сұранысты көрсету құралы ретінде қолданылуы мүмкін.

Үшіншіден, басында айтылып өтілген қаржы мәселесіне қайта оралсак, ұсынылған оқулық жасау тәсілінің тиімділігін байқаймыз. Қағаз кітаптың жасалуында, оның жазылуын, баспадан өтіп шығарылуын, Қазақстан мен басқа мемлекеттерге таралуын миллиондаған қаржылармен бағаласак болады. Ал тіл үйренушіге бұл кітаптың бағасының өсуіне алып келеді. Егер кітап ақысыз түрде таралатын болса, ол мемлекетке үлкен шығын болуы ықтимал.

Президенттің Жолдауда ескерген заманға сай құралдарды қолдануы, осындай шығыннан құтылу мүмкіндігін береді. Электронды оқулықтың жасалуында ең үлкен шығынға ұшырайтын жері – оның жазылуы. Ал таралуының құны өте төмен болады. Жазылуға жіберілетін қаржы қағаз кітаппен бірдей болса, біз салыстырмалы түрде өте арзан және сапалы өнімді аламыз. Ал жазылуға жіберілген қаржы қағаз кітапті шығарудың толық қаржысына тең болса, біз жан-жақты дамыған, бүкіл заман талаптарына сай, көптеген салаларда қолданылатын, функционалдығы бай құралды аламыз.

Электронды оқулықтың неліктен Интернет арқылы жұмыс істетудің орнына Интернет арқылы тек таратпаймыз деген сұрақ шығуы мүмкін.

Электронды оқулық әдетте бағдарлама болып жазылады. Бірақ бағдарлама әдетте тек өзінің бір арнайы Операционды жүйесіне жазылады. Қазіргі таңдағы бар Операционды жүйелерінің бәріне жазу – қосалқы шығын мен уақыт. Тіпті жазылатын болғанның өзінде оның одан әрі қолдауы мен жетілдіруі, осы үдерісті қадағалайтын мекемеге үлкен қиыншылық тудыруы мүмкін. Жәнеде бұл оқулық тек информативті болмау керек. Тіл үйренудегі ең басты шарттардың бірі – мұғаліммен жұмыс. Яғни бағдарлама, қазіргі таңда, дамуы қандай сатыда болса да, үйренушімен толық вербалды жұмыс істей алмайды. Ол оқушының дұрыс сөйлеуін қадағалай алмауда, толық түрде диалог жүргізе алмауында көрінеді. Мектепте бұл мұғалім болуымен